

A KÖZÖS SZOLGÁLATOK DOLGOZÓI KÖZÖSSÉGE MEGALAKÍTÁSÁNAK TÁRSADALMI-GAZDASÁGI ÉS ELMÉLETI ALAPJA

1. A komplementáris munka eszmei tartalma a társult munka szervezeteiben

Az új alkotmány, különösen pedig a társult munkáról szóló törvény¹ sokoldalúan és átfogóan szabályozza a komplementáris munka eszmei, társadalmi-gazdasági és öngazgatási tartalmának és viszonyainak kérdéskörét az anyagi termelésben folyó munka viszonylatában.

A komplementáris munka és az anyagi termelésben folyó munka eszmei lényegének és gazdasági-jövedelemszerzési viszonyai problematikájának öngazgatási alapokon történő megoldása nagy jelentőségű a szocialista öngazgatás, a társult munka rendszerének hatékony működése és további fejlődése szempontjából.

A komplementáris munka tartalmánál fogva kiegészítő jellegű munka, mivel a termelőmunkát (alapvető munkát) egészíti ki, kapcsolatuk ismerete és eszmei, valamint társadalmi-gazdasági értelemben történő reális méltánylása (a termelő- és a komplementáris munka kapcsolata) alapot és álláspontot szolgáltat a társultmunka-szervezetek feladatainak hatékony és ésszerű teljesítéséhez a társadalmi újratermelés folyamatában.

A komplementáris munka az öngazgatású társult munka alkotórésze.

Ilyen szemszögből nézve az anyagi termelésben folyó munka és ennek kiegészítője a komplementáris munka egyesítése biztosítja a társadalmi célok és feladatok hatékony és minőségi megvalósításának lehetőségét, a használati értékek (termékek) termelése terén a társadalmi (termelői és egyéni) szükségletek kielégítése céljából.

Mivel a komplementáris munka szabály szerint intellektuális jellegű és anyagi formát a termelőmunka által létrehozott használati értékek (termékek) révén ölt, ebből az az öngazgatási szükséglet és szükségyszerűség következik, mely szerint a kiegészítő (komplementáris) munkának azon céloknak és feladatoknak kell megfelelnie, amelyeket a termelő társult munka jelöl ki a társadalmi újratermelés folyamatában.

A társult munka törvénye a komplementáris munka területén dolgozó társult munkások öngazgatási szervezésének kérdésében a következőket irányozza elő:

„Azok a dolgozók, akik a munkaszervezet kötelékébe tartozó alapszervezetek részére, a társult munka összetett szervezetébe vagy a társult munka szervezetei társulásának más formáiba társult szervezetek részére adminisztratív-szakmai ügyeket, segédszolgálati és más hasonló ügyeket látnak el, egy vagy több közös ügyeket végző munkaközösséget alapítanak...”²

A társult munka társadalmi-gazdasági és öngazgatási rendszerének szempontjából a közös szolgálatok dolgozói közösségeinek megalakítása, a komplementáris munkát végző munkások szervezése szempontjából nem jelent minőségileg új formát, hanem „csak a munkások öngazgatási szervezésének más lehetséges formáját képezi”.³

Ennélfogva a munkaközösségek egyfelől a termelőmunkával szemben a kiegészítő munkát végző társult munkások öngazgatási szervezésének egyik formáját képezik, másfelől pedig öngazgatási és társadalmi-szervezési alapot szolgáltatnak a termelőmunka és az adminisztratív (komplementáris) tevékenység kapcsolatához.

A dolgozói közösség társult dolgozói az alapszervezetekben, a munkaszervezetekben és a társulás egyéb formáiban az össz társult dolgozó közös érdekű ügyeit intézik.

Bár a munkaszervezet dolgozói a termelőmunkások közös érdekű ügyeit is intézik, munkájuk mégis társadalmi jelentőségű, mert komplementáris vagy kiegészíti a termelőmunkát.

Ezért öngazgatási rendszerünk eszmei és társadalmi szemszögéből nézve a termelőmunka és a komplementáris munka egyforma jelentőségű, ezek szerint egyenjogú és (öngazgatási alapokon) a társadalmi újratermelésben a társult munka alkotórészét képezi.⁴

Az anyagi termelés és a komplementáris tevékenység dolgozói közötti egyenjogú viszonyok létrehozásának fontosságát és társadalmi jelentőségét a szocialista öngazgatású társult munka rendszerében Roman Albrecht a következőkkel magyarázza: „A munkásosztály érdeke csak egyenjogú viszonyok révén érvényesíthető. Ez azt jelenti, hogy meg kell akadályozni és lehetetlenné kell tenni, hogy a társult munkában a munkásosztály bármely része is a termelésben és a társadalmi újratermelésben lévő objektív érték folytán monopóliumot és előjogot biztosítson magának, s ezzel egyenlőtlen viszonyokat teremtsen a társult munkában.”⁵

S hogyha a komplementáris tevékenységet végzők olyan ügyeket intéznek, amelyek közös érdekűek az anyagi termelőket illetően, abban az esetben az össz munkának (termelő és komplementáris) a társadalmi kötelezettségek és feladatok viszonylatában történő ilyen egyforma bánásmódja kizárja a komplementáris munka jelentősége lebecsülését és túlbecsülését.⁶

A munkaközösségekben és az anyagi termelésben dolgozó munkások

közötti társadalmi-gazdasági és öngazgatási viszonyok a szabad munkacsere elvein alapulnak.

Öngazgatási megegyezésekkel meghatározzák a közös szolgálatok munkaközösségeinek a társult munka termelőszerkezeti számára végzendő tevékenységét, ennek keretét, jellegét és minőségét, mely szerint a munkaközösség társult dolgozói jövedelmüket megvalósítják.

Ugyanis az ügyviteli, gazdasági-jövedelmi és öngazgatási viszonyokat, valamint az említett viszonyokból eredő jogokat, felelősségeket és kötelezettségeket öngazgatási megegyezéssel szabályozzák, melyet a munkaközösség dolgozói kötnek a társult munka termelőszerkezeteinek dolgozóival, akik számára a közös érdekű ügyeket intézik.

Mivel a dolgozói közösség alkalmazottjai tevékenységük jellegét és keretét a megegyezés alapján, illetve a társult munka alapvető termelőmunka és egyéb szervezeteiben dolgozó munkásokkal való szabad munkacsere alapján bonyolítják le, így a munkaközösségek megszervezésének és fejlődésének szoros összhangban kell lennie az anyagi termelés társult munkásai szükségleteivel és feladataival.

A közös szolgálatok dolgozói közösségeinek megalakításával lehetővé válik az új társadalmi-gazdasági és eszmei viszonyok kialakítása a termelő- és a komplementáris tevékenység között.

2. A termelő- és komplementáris munka közötti viszonyok társadalmi-gazdasági tartalma

A fent elmondottak kiváló alapot szolgáltatnak a komplementáris és a termelőmunka társadalmi-gazdasági viszonyának a társadalmi újratermelésben való kialakításához.

Ugyanis a komplementáris tevékenység dolgozói munkájának és az anyagi termelésben dolgozók munkájának egységéből, anyagi-gazdasági kapcsolatuk is következik, ezzel pedig a jövedelmi közösség is. Vagyis az említett közösségekben dolgozók munkája jövedelmi szempontból is komplementáris a termelői szféra alkalmazottjainak munkájával.

A használati értékek-termékek mint az anyagi termelésben dolgozók munkájának anyagiassult formái, a komplementáris tevékenységben dolgozók munkáját is tartalmazzák.

Eszerint tehát az alapjövedelem, mint a társult munka alap- (termelő) szervezeti tevékenységének eredménye, lényegében a közös munka (a termelő és komplementáris) eredménye, s ezzel egyetemben a termelő alapszervezetekbe társult munkások és a munkaközösségbe társult munkások közös eredménye.

A fentieket tartva szem előtt, az anyagi termelés és a komplementáris tevékenység társult dolgozói közötti társadalmi-gazdasági viszonyok, amint azt már korábban is jeleztük, a szabad munkacserén alapulnak, s ez egyszermind a dolgozók jövedelmének megvalósításához is alapul szolgál. A társult munkáról szóló törvény szerint: „A társult munka

szervezetében, a földművesszövetkezetben vagy más szövetkezetben, tevékenységi közösségben, bankban, vagy személy- és vagyónbiztosítási közösségben adminisztratív-szakmai, kiegészítő és ezekhez hasonló feladatokat vagy más, közös érdekű ügyeket ellátó munkaközösségekben dolgozók, jövedelmüket munkájuknak az olyan szervezetben, közösségben, bankban és társulásban dolgozókkal, illetőleg olyan szövetkezetnek a tagjaival lebonyolított szabad cseréje útján valósítják meg, akiknek a szükségleteire e feladatokat az öngazgatási megegyezéssel és a törvénnyel összhangban ellátják.”⁷ Az idézett részlet alapján, tehát a munkaközösség dolgozói jövedelmüket nem piac útján valósítják meg, hanem a társult munka termelőszervezeteiben dolgozókkal való szabad munkacsere alapján.⁸

A termelő- és komplementáris munka gazdasági-jövedelmi kapcsolattól következik, hogy a munkaközösség dolgozói jövedelmüket a termelő alapszervezetek jövedelméből valósítják meg, akik számára a közös ügyeket intézik.

A társult munkáról szóló törvény szerint: „A munkaközösség dolgozói összbevételüket, illetőleg a munkaközösség közvetlen jövedelmét a munka szabad cseréjével szerzik azoknak az alapszervezeteknek a jövedelméből, amelyek részére a közös érdekű feladatokat ellátják, vagy abból a bevételből és más társadalmi eszközökből, amelyekkel azok az öngazgatási szervezetek és közösségek és azoknak a társadalmi-politikai közösségeknek a szervei rendelkeznek, amelyek részére az említett feladatokat ellátják. Azokat az eseteket, amikor a munkaközösség dolgozói a munkaközösség jövedelmét a munka szabad cseréjével szerzik, öngazgatási megegyezés vagy törvény állapítja meg.”⁹

Mivel a munkaközösségben dolgozók munkája komplementáris jellegű, s ezáltal munka szempontjából, valamint gazdasági-jövedelmi téren is a társult munka termelőszervezeteiben dolgozók munkájával van összhangban, következésképp a munkaközösség dolgozói nem egyedül határozzák meg ügyviteli tevékenységük keretét és jellegét, hanem közösen állapítják meg azokkal a dolgozókkal, akik a közös szolgálatokat létrehozták, s akik számára a közös érdekű feladatokat végzik.¹⁰

Az összbevétel szintjének, vagyis a közös érdekű ügyeket intéző dolgozói közösség és az anyagi termelésben dolgozók közötti szabad munkacsere alapján megvalósított jövedelemnek biztosítania kell a személyi és közös fogyasztás eszközeit a munkaközösség dolgozói számára, mégpedig olyan mércék alapján, melyek megegyezés szerint az egész munka- és összetett szervezetre vonatkoznak, s melyet a társult munka alapszervezetének dolgozói határoztak meg.¹¹

Néhány esetben az öngazgatási megegyezés alapján, a dolgozói közösség megvalósított jövedelme tartalmazhat meghatározott szintű eszközöket a munkaközösség munkája anyagi alapjának fejlődésére, mely azonban a dolgozók munkájának jellegétől, valamint a közös céloktól, érdekektől is függ, melyek egyszersmind a munkaközösség létrejöttét is előirányozták.¹²

Azonban a dolgozói közösség megvalósított jövedelmének nagysága nemcsak a komplementáris tevékenységet végző dolgozók munkájának keretétől és jellegétől függ, hanem ennek magasságát az ügyviteli eredményhez való hozzájárulások is közvetlenül feltételezik, vagyis a társult munka alapszervezeteinek megvalósított jövedelmi szintjében való részvételük.

Mivel ugyanis a munkaközösség dolgozóinak munkája mennyiségénél, de különösen minőségénél fogva döntő hatással van az összmunka hatékonyságára (a termelő- és komplementáris munkára), ezért a megvalósított jövedelem magassága (a munkaközösség jövedelme) közvetlen kapcsolatban áll a társult munka termelőszervezetei által megvalósított jövedelem szintjével.¹³

A komplementáris és termelőmunka fent említett gazdasági-jövedelmi kapcsolataiból minden társult dolgozó közös célja és érdeke is tükröződik (a munkaközösségekben és a termelő alapszervezetekben), miszerint az ügyvitel hatékonysága növelésére gyakorolt közös hatás befolyásolja a magasabb jövedelmet, mely a közös munka eredménye (a termelő és komplementáris). Ugyanakkor az alapszervezetek és a közös szolgálatok dolgozói közösségei jövedelmének növekedését is elősegíti.

3. A közös ügyeket intéző dolgozói közösségek szervezése és működése a társult munka rendszerében

A szocialista öngazgatás társult munka rendszerének összefüggésében felmerülő kérdések legfontosabbja: Miként lehet a komplementáris tevékenység dolgozóinak munkáját megszervezni, akik a társult munka termelőszervezeteiben dolgozó társult munkások számára a közös érdekű ügyeket ellátják?

Elméletben, de különösen a gyakorlatban eltérő vélemények, eltérő szervezési megoldások jutnak kifejezésre a termelő alapszervezetekben és munkaszervezetekben a közös érdekű szakmai ügyeket intéző dolgozók megszervezése kérdésében.

Az új alkotmány meghozatala előtt¹⁴ olyan vélemények és szervezési megoldások terjedtek el, melyek a közös szolgálatok megalakítását és megszervezését a társult munka alapszervezetei szintjén kívánták megoldani.

A kiindulópont az volt, hogy a társult munka alapszervezeteinek öngazgatási és jövedelmi önállósága feltételezi az alapszervezetek keretén belül a munkaközösségek meglétét.

Azonban a dolgozói közösségeknek az alapszervezetek szintjén történő megszervezése mind társadalmi-gazdasági, mind öngazgatási és eszmei szempontból bizonyos hiányosságokkal bír.

Ezek a fogyatékoságok pedig az öngazgatási szervezés hatékonyságára, valamint a társult munka egész rendszerének gazdasági szempontból célravezető működésére is kiterjedhetnek.

Továbbá bizonyos esetekben kérdésessé válhat az anyagi termelés társult dolgozói öngazgatási jogainak és szerepének reális és hatékony érvényesítése is, hogyha az említett dolgozói közösségeket a társult munka alapszervezeti szintjén hozzák létre.¹⁵

A dolgozói közösségek alapszervezetek szintjén történő megszervezése tekintetében Edvard Kardelj a következőket mondja: „A társadalmi gyakorlatban voltak és még mindig vannak olyan tendenciák, melyek a társult munka adminisztrációja költségeinek növelésére irányulnak, mivel a társult munka alapszervezeteiben szakszolgálatok létesülnek, melyek korábban nem léteztek. Éppen az adminisztráció költségeinek növekedését hozzák fel legfőbb érvként a társult munka alapszervezetei „felaprózása” ellen.

Néhány esetben, állítólag az említett költségek csökkentése céljából, a társult munkában nagy alapszervezeteket létesítettek, melyek eltartják saját adminisztratív szolgálatukat. Lényegében azonban, amikor a szakszolgálatot a munkaszervezet vagy a társult munka összetett szervezete szintjén, illetve a társult munka alapszervezetén kívül külön szervezetek keretében alakítják ki, a társult munka alapszervezete naponta megkaphatja az így megszervezett szakszolgálatról a gazdálkodásra vonatkozó össz adatot és mutatót, s ezért nincs szüksége önálló szakszolgálatra. Tehát számos indítéka van annak, hogy a szakszolgálatokat — a legszükségesebbeken kívül — a társult munka alap- és munkaszervezetei közös szolgálataiként szervezzék meg.¹⁶

Az alkotmány és főként a társult munkáról szóló törvény meghozatalával lehetőség nyílt arra, hogy öngazgatási alapon, a társult munka szükségleteivel összhangban ésszerűen és hatékonyan szabályozzák a komplementáris tevékenység megszervezési kérdését.

Ugyanis a társult munka termelőszervezeteiben dolgozók számára a közös érdekű szakmai ügyeket intéző dolgozók alapszervezetekbe szerveződhetnek, hogyha munkájuk eredménye értéként közvetlenül is kifejezhető.

A társult munkáról szóló törvény részletesen kiter a közös érdekű ügyeket végző szakszolgálatok dolgozóinak tevékenységére (jellegét, keretét és hasonlót), melynek alapján ezek a (szakszolgálat) dolgozók megvalósítják az összbevételt, vagyis a jövedelmet, közvetkezésképp a társult munka alapszervezeteiként is megszerveződhetnek.¹⁷

A társult munka törvényében a szakszolgálat dolgozói tevékenységének átfogó felsorolása elsőként korlátozza a dolgozók társult munka alapszervezetébe való szerveződését.

A másik és egyben fontosabb jelentőségű mozzanat, miszerint lehetőség nyílik arra, hogy az össz társult munkás (a termelő- és a komplementáris tevékenységből) öngazgatási alapon áttekintse és felmérje, mikor igazolt a szakszolgálatoknak alapszervezetként való megszervezése, figyelembe véve azt is, hogy objektíve felértékelhető hozzájárulásuk az anyagi termelés munkájának eredményéhez, annak alapján a szakszol-

gálatok dolgozói (az alapszervezetekbe szerveződött) létrehozzák összevételüket, illetve jövedelemre tesznek szert.

Mivel azonban a szakszolgálatok munkája komplementáris jellegű, anyagiasult formáját a termelőtevékenységet folytató dolgozók munkája révén kapják meg, így érték szempontjából is a (termelő) dolgozók munkája eredményén keresztül jutnak kifejezésre. Következésképp társadalmi-gazdasági, valamint eszmei szempontból is az a leghatékonyabb és legcélszerűbb, ha a komplementáris tevékenység dolgozói a közös érdekű ügyeket intéző dolgozói közösséggé válnak.

Egyfelől a szakszolgálatok dolgozóinak a termelőtevékenységet folytató dolgozók számára közös érdekű ügyeket intéző munkájának jellegétől, keretétől, összetettségétől és jelentőségétől függően, másfelől a munkaszervezet (vagy összetett szervezet) struktúrájától és nagyságától, valamint a munkaszervezetek (vagy az összetett szervezetek keretében levő munkaszervezetek) együttesében az egyes alapszervezetek helyétől függően, több dolgozói közösséget is lehet szervezni, melyek szakmai jellegű ügyeket intéznek.

A szakszolgálatok dolgozói, akik a társult munka termelő alapszervezeteiben (a munka- és összetett szervezetek keretében) dolgozó társult munkások számára végeznek közös érdekű ügyeket, a közös érdekű ügyek dolgozói közösségébe való szerveződésükkel, jövedelmi és öngazgatási önállóságukat is megtartják.¹⁸

Nyilvánvaló, hogy a komplementáris tevékenység dolgozóinak közösséggé való szerveződésével erős gazdasági-jövedelmi és öngazgatási kapcsolat alakul ki a komplementáris tevékenység és a termelői tevékenység társult dolgozói között, mely mindkét fél érdekelttségét meggyorsítja, hogy hatékonyan lépjenek fel a társadalmi, közös feladatok megoldásában (ez a megoldás egybekapcsolja a termelő- és komplementáris munkát) a közös eredményként létrejött optimális jövedelem megvalósítása céljából, s ezzel egyetemben minden társult szervezet és munkaközösség optimális jövedelmének megvalósítását is szorgalmazzák.

Fordította *Agoston Pribilla Valéria*

Jegyzetek

¹ A JSZSZK 1974-ben hozott alkotmánya, Törvény a társult munkáról 1976.

² Törvény a társult munkáról, 400. szakasz. A JSZSZK alkotmánya ugyan-ezen kérdésben a következőket tartalmazza: „Azok a dolgozók, akik a társult munka szervezetében a kötelékébe tartozó több szervezet számára adminisztratív-szakügyet, segédszolgálatokat és hasonló közös érdekű ügyeket látnak el, valamint azok a dolgozók, akik a földműves- vagy más szövetkezetekben végeznek ügyeket, továbbá az ügyviteli társulás szervezetében, a bank és a biztosítási közösség dolgozói munkaközösséget alakítanak. Az ilyen munkaközösség dolgo-

zói a törvényben megállapított feltételekkel, társult munka szerveztévé is szerveződhetnek.

Azok a dolgozók, akik a társult munka szervezetében a kötelékébe tartozó több szervezet számára más közös érdekű ügyeket látnak el, valamint azok a dolgozók, akik ilyen ügyeket földműves- vagy más szövetkezetben végeznek, abban az esetben alakítanak munkaközösséget, ha nincsenek meg az alkotmányban megállapított feltételei annak, hogy a társult munka alapszerveztévé szerveződjenek.” (A JSZSZK Alkotmánya 1974. 29. szakasz, 1. és 2. bekezdés.)

³ Roman Albrecht: Na putu od vizije do stvarnosti (Az elképzeléstől a valóságig vezető úton) Zágráb, 1974., 179. oldal

⁴ A termelő és komplementáris munka azonos kezelése kérdésében Josip Broz Tito a következőket állapítja meg:

„Eltársak, a munkásosztályhoz, az öngazgatókhoz és nemcsak az alacsony jövedelmű gyárban dolgozó munkásokat sorolom, hanem az értelmiségieket is, a becsületes szocialista értelmiséget, a mérnököket és mindazokat, akik alkotnak, termelnek. Mindannyian az öngazgatókhoz, a munkásosztályhoz tartoznak és fontos elemét képezik társadalmi közösségünknek.” (Tito o samoupravljanju. Belgrád, 1975., 138. o.)

⁵ Roman Albrecht: idézett mű 175. o.

⁶ A közös szolgálatok dolgozói közösségei munkája jelentőségének lebecslésével kapcsolatban Roman Albrecht a következőket mondja: „A társadalmilag szükséges komplementáris munka holmi szervizzé változtatása és az ilyen tevékenységet folytató dolgozók másodrendűekké nyilvánítása hosszú távú, káros következményekkel járhat, mert kétfajta eltérő termelői viszony kialakításának gondolatát sugallja a társult munkában.” (Idézett mű 175. o.)

A közös szolgálatokban dolgozók munkájának túlbecslésével kapcsolatban, melynek gyökerei a bürokrata és technokrata felfogásban rejlenek, Roman Albrecht a következő megállapítást teszi:

„Az az állítás, miszerint az értelmiség a munka alapjának jelenlegi technikai és technológiai fejlettsége közepette a fejlődés társadalmi hordozójává válik, lényegében nem egyéb, mint annak a harcnak a kifejezése, mely az értelmiség rétegének elsőbbségi társadalmi-gazdasági helyzetét szorgalmazza a társadalmi tulajdon keretében. Az ilyen állítások leggyakrabban jellegzetes reakciós felfogásra támaszkodnak, melyek azt hangoztatják, hogy a munkásság alaktalan tömeget képvisel, s másnak kell gondolkodnia helyette, törődni vele és vezetnie.” (Roman Albrecht: idézett mű 56. oldal.)

⁷ Törvény a társult munkáról. 22. szakasz, 5. bekezdés.

⁸ „A közös szolgálatok dolgozói nem adhatják el egyszerűen szolgáltatásaitkat a termelőmunkásoknak. A munkának jövedelemben megvalósuló közvetlen cseréjéről van szó, melyet a közös munka eredményeként értékesítenek a piacon, s ezért nem számolhatják fel szolgáltatásaikat a gazdasági mozzanatra való tekintet nélkül, melyet a termelőmunkások a közös szolgálatokban dolgozók együttműködésével valósítanak meg.” (Roman Albrecht id. mű 178. o.)

⁹ Törvény a társult munkáról. 50. szakasz, illetve a 110. szakasz alapján: „Az alapszervezet jövedelmét a következőkre osztják fel:

— ...
— ...
— ...

— „a munkaszervezet vagy a társult munka más szervezete kötelekibe tartozó alapszervezetek közös érdekű ügyeit intéző munkaközösség iránti kötelezettségekre; ...”

¹⁰ Részletesebben lásd a Törvény a társult munkáról 400. szakaszát, 2. és 3. bekezdés, valamint a 401. és 404. szakaszt!

¹¹ „... a munkaközösségek dolgozóinak a munka szerinti elosztás elve, valamint a közös érdekű tevékenységek intézését igénybe vevő szervezet, illetőleg közösség és a munkaközösség dolgozói közötti öngazgatási megegyezéssel megállapított alapokkal és mércékkel összhangban, továbbá az ilyen eszközök alapszervezetekben való megállapításának alapjai és mércéi szerint, joguk van személyi jövedelemre és közös fogyasztásra szolgáló eszközökre.” (Törvény a társult munkáról. 95. szakasz, 3. bekezdés.) Ugyanaz a JSZSZK alkotmánya, 29. szakasz, 3. bekezdés.

¹² Részletesebben lásd a Törvény a társult munkáról 95. szakaszát, 4. bekezdés.

¹³ A közös szolgálatok dolgozói munkájukkal a termelőerők egyes elemeire és a munkaszervezet ügyviteli hatékonyságára hatnak. Munkájuk sikere tehát a termelődolgozók termelői sikereiben és az ügyviteli hatékonyságban nyilvánul meg. Ezáltal a közös szolgálatok dolgozóinak jövedelme, az alapszervezetek dolgozóinak megvalósított jövedelméből származik, munkájuk hozzájárulásának megfelelően.” (Roman Albrecht, id. mű 177. o.)

¹⁴ A JSZSZK alkotmánya, 1974.

¹⁵ Bár a társult munkáról szóló törvény 402. szakasza világosan kimondja, hogy az anyagi termelés társult dolgozói nem ruházhatják át öngazgatói jogait és ügyeiket a munkaközösség dolgozóira, melyekről a társult munka szervezeteinek öngazgatói szervei döntenek.

¹⁶ Edvard Kardelj: Slobodni udruženi rad (A szabad társult munka) Radnička štampa, Belgrád, 1978., 270. o.

¹⁷ Részletesebben lásd a Törvény a társult munkáról. 403. szakaszát.

¹⁸ A komplementáris tevékenység dolgozóinak a közös érdekű ügyek dolgozói közösségeivé való szerveződése kapcsán Edvard Kardelj a következőket mondja: „Mindez nem akadályozza a dolgozói közösségek jövedelmi viszonyokban való önállóságát, azt, hogy jövedelmük legyen, mellyel a munka eredményeivel összhangban fejlődésüket és személyi jövedelmüket biztosítják.” (Edvard Kardelj: id. mű 272. oldal.)

Rezime

Društveno-ekonomske i idejne osnove formiranja radnih zajednica zajedničkih poslova

Formiranje radnih zajednica zajedničkih poslova reguliše se Zakonom o udruženom radu na osnovu Ustava u kome je idejna sadržina i društveno-ekonomska suština komplementarnog rada jasno utvrđena.

Komplementaran (dopunjujući) rad obuhvata pored rada u radnoj zajednici zajedničkih poslova i rad u ostalim organizacijama udruženog rada van sfere neposredne proizvodnje. Osnovna karakteristika tog rada je u njegovoj komplementarnosti, dakle u tome, da ona dopunjuje proizvodni rad koji se obavlja u osnovnim organizacijama udruženog rada. Taj, kao dopunjavajući je istovremeno i upotpunjujući rad, to jest bez njegovog učešća proizvodni rad se ne bi mogao realizovati na tržištu. S druge strane međutim, sasvim je jasno, da taj rad po svojoj suštini nužan — mora da bude u funkciji cilja i zadataka proizvodnog rada u okviru društvene proširene reprodukcije. Ovaj rad se prema tome materijalizuje kroz upotrebnu vrednost proizveden u osnovnim organizacijama udruženog rada.

Obzirom na takav karakter i značaj komplementarnog rada postavlja se pitanje samoupravnog organizovanja komplementarnog rada i posebno u utvrđivanju učešća tog rada u vrednosti proizvodnje, obzirom da na sadašnjem stupnju razvitka, još nemamo objektivna i neprikosnovena merila za to učešće.

Zakon o udruženom radu po pitanju samoupravnog organizovanja udruženih radnika komplementarnog rada, govori u svom članu 400, o tim poslovima kao o „administrativno stručnim, pomoćnim i njima sličnim” poslovima, i konstatuje da radnici koji obavljaju takve poslove od zajedničkog interesa, formiraju radnu zajednicu. Pozivajući se na Ustav (čl. 29) govori i o takvim radovima koji se obavljaju za više radnih organizacija i konstatuje da se i u tom slučaju formiraju radne zajednice „ukoliko nema uslova za formiranje osnovnih organizacija udruženog rada”.

Konstituisanje radnih zajednica predstavljaju u stvari jedan drugi oblik samoupravne organizacije radnika. U stvari ovde se radi o samoupravnom povezivanju rada iz neposredne proizvodnje i komplementarnih delatnosti.

Imajući u vidu činjenicu, da radnici koji rade u komplementarnim delatnostima dopunjuju rad radnika u neposrednoj proizvodnji, oni su ravnopravni sa ostalim radnicima i čine sa njima nepokolebivo jedinstvo. Ova je činjenica bitna za naš razvoj uopšte, jer se interes radničke klase ostvaruje samo putem ravnopravnih odnosa, ni jednom delu radničke klase se ne sme obezbediti privilegovan položaj bez obzira na kome društveno korisnom poslu radi.

Društveno-ekonomski i samoupravni odnosi radnika komplementarnim delatnostima, dakle radnika u radnim zajednicama zajedničkih službi, i radnika u neposrednoj proizvodnji, u OOUR-ima ostvaruju se putem slobodne razmene rada. Utvrđuju se zadaci, obim, vrsta i kvalitet tih zadataka, a na osnovu njih se utvrđuje dohodak udruženih radnika u radnim zajednicama, a na bazi ostvarenja postignutih u osnovnim organizacijama udruženog rada. To je razumljivo, jer je rezultat rada radne zajednice u funkciji rada u osnovnim organizacijama udruženog rada.

Društveno-ekonomska sadržina odnosa između proizvodnog i komplementarnog rada, zasniva se na jedinstvu tih radova. To jedinstvo stvara razume se i dohodovno zajedništvo, obzirom da je ostvareni dohodak OOUR-a u stvari plod zajedničkog rada jednih i drugih.

Ostvarenje dohotka radnika u radnim zajednicama, slobodnom razmenom rada utvrđeno je članom 22 ZUR-a. Takvo ostvarenje dohotka još više podvlači zajedništvo radnika u radnim zajednicama sa radnicima za koje obavljaju posao u radnoj zajednici, saradnicima kojima sa zajedno utvrdili vrstu i obim radova koja obavljaju. Raspodela se vrši prema kriterijumima koji su utvrđeni za čitavu radnu organizaciju. To je tim više značajno jer se time

podvlači da je i dohodak tih radnika zavisan od njihovog doprinosa za ostvarenje dohotka.

Postavlja se pitanje, kako organizovati radne zajednice i kako one treba da funkcionišu. Posle donošenja Ustava, počele su se formirati radne zajednice u pojedinim osnovnim organizacijama udruženog rada, što je bilo ne samo štetno zbog celishodnosti i ekonomske efikasnosti, nego i štetno u vezi ostvarenjem ekonomskih društ. prava radnih ljudi u udruženom radu u pojedinim OOUR-ima i zajedništvu OOUR-a u okviru OUR-a. Opasnost, da se usled troškova radnih zajednica povećaju troškovi dovelo je do formiranja veoma velikih OUR, što je razumljivo išlo na štetu razvijanja samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa na višem nivou.

Zadatak tih zajednica je bez sumnje, pored izrazito stručno-tehničkih poslova, i omogućenje svim radnicima u odnosnim organizacijama vršenje svojih samoupravnih prava.

Kada se objektivno može valorizovati njihov rad, onda radnici komplementarnih delatnosti mogu da formiraju i OOUR. U određenim slučajevima kada je to opravdano, moguće je formirati više radnih zajednica za jedan OUR.

Radnici koji obavljaju stručni posao u radnim organizacijama zajedničkih službi razumljivo uživaju i samoupravnu samostalnost tj. „da imaju svoj dohodak, svoj razvoj i lične dohotke prema rezultatima rada”.

Formiranje radne zajednice zajedničkih službi pospešuje obostranu zainteresovanost da se društveni-zajednički zadaci optimalno izvršuju i da se time ostvaruje optimalni dohodak za zajednicu, za svaku osnovnu organizaciju udruženog rada i za radnu zajednicu.

Kurzfassung

Gesellschaftlich-ökonomische und ideologische Grundlagen der Formierung von Arbeitsgemeinschaften für gemeinsame Geschäfte

Die Formierung der Arbeitsgemeinschaften für die gemeinsamen Geschäfte wird durch das Gesetz der vereinigten Arbeit reguliert, sowie durch die Verfassung in der, der grundlegende ideelle Inhalt und die gesellschaftlich-ökonomische Essenz der komplementären Arbeit festgesetzt ist.

Die komplementäre (ergänzende) Arbeit enthält neben der Arbeit in den Arbeitsgemeinschaften für gemeinsame Geschäfte, auch die Arbeit anderer Arbeitsgebiete, ausserhalb der Sphäre der materiellen Produktion. Die grundlegende Charakteristik dieser Arbeit ist eben in ihrer ergänzenden Wirkung; d. i. dass sie der produzierenden Arbeit die sich in den Grundorganisationen der vereinigten Arbeit vollzieht, ergänzend beiträgt. Diese ergänzende Charakteristik ist gleichzeitig kompletierend, d. h. dass ohne ihre Beihilfe die produzierende Arbeit nicht am Markte realisiert werden könnte. Andererseits, im Gegenteil, ist es selbstverständlich, dass diese — in ihrer Eigentümlichkeit nötige — Arbeit in der Funktion des Zieles und der Aufgaben der produzierenden Arbeit, im Rahmen der gesellschaftlichen erweiterten Reproduktion sein muss. Diese Arbeit wird daher durch den, in den Grundorganisationen der vereinigten Arbeit erzeugten Gebrauchswert materialisiert.

Angesicht dieser Charakteristik und Bedeutung der komplementärer Arbeit, stellt sich die Frage der selbstverwaltenden Organisation dieser Arbeit im Produktionswert, da wir auf der heutigen Stufe noch nicht objektive und tadellose Masseneinheiten für ihre Beteiligung besitzen.

Das Gesetz der vereinigten Arbeit, befasst sich mit der Organisation der ergänzenden Arbeit, in seinem Artikel 400. und spricht über diese Tätigkeiten als über „administrativ-fachkundige Hilfsarbeiten und ähnliche Arbeiten“, und setzt fest dass die Arbeiter, die solche Tätigkeiten ausüben, Arbeitsgemeinschaften formieren. Sich auf den Artikel 29. der Verfassung berufend, spricht das Gesetz auch über solche Arbeiten die für mehrere Arbeitsvereinigungen gemacht werden und stellt fest, dass auch in diesen Fällen Arbeitsgemeinschaften zu formieren sind, wenn keine Grundlagen zur Bildung einer Grundorganisation der vereinigten Arbeit vorhanden sind.

Die Konstitution der Arbeitsgemeinschaft ist eigentlich eine andere Form der selbstverwaltenden Organisierung der Arbeiter. Es handelt sich dabei eigentlich um die selbstverwaltende Verbindung der Arbeiter in der direkten Produktion und in den komplementären Tätigkeiten.

Angesichts des Tatumstandes, dass die Arbeiter in dieser Aktivität, die Arbeit der produzierenden Arbeiter komplettieren, sind sie gleichberechtigt, mit allen Arbeitern und bedeuten mit diesen vollkommene Einheit. Diese Tatsache ist für unsere Gesellschaft besonders wichtig, da sich die Interessen der Arbeiterklasse nur in gleichberechtigten Verhältnissen Zustande kommen können; man darf keinem Teil der Arbeiterklasse privilegierte Lage anerkennen, unabgesehen von der Arbeit, die er leistet.

Die gesellschaftlich-ökonomische selbstverwaltenden Verhältnisse der Arbeiter in den komplementären Tätigkeiten, also auch der Arbeiter in den Arbeitsgemeinschaften, und der Arbeiter in der produktiven Tätigkeit, erfüllen sich mittels des freien Arbeitsaustausches. Es werden die Aufgaben, der Umfang, der Charakter und die Qualität der zu leistenden Arbeit festgesetzt, auf Grund deren das Einkommen der Arbeiter der Arbeitsgemeinschaft festgestellt wird, abhängig von der Realisation in den Grundorganisationen, der vereinigten Arbeit.

Der gesellschaftlich-ökonomische Inhalt der Verhältnisse beider Gruppen ist auf die Einheit dieser Arbeiten gegründet. Diese Einheit beinhaltet auch die Einkommensgemeinschaft da das Einkommen Resultat der beiden Arbeitsgruppen ist.

Die Realisation der Einkommen der Arbeiter in den Arbeitsgemeinschaften ist im Artikel 22. des Gesetzes der vereinigten Arbeit festgesetzt. Die Verteilung wird laut den Kriterien, die für die ganze Organisation der vereinigten Arbeit geltend sind, durchgeführt. Das ist desto wichtiger, da damit die Abhängigkeit des Einkommens aller Arbeiter von ihren Beiträgen unterstrichen wird.

Es stellt sich die Frage, wie diese Arbeitsgemeinschaften zu organisieren sind und wie sie funktionieren sollen. Nach Erscheinen der Verfassung, wurden in einigen Grundorganisationen Arbeitsgemeinschaften formiert, das selbstverständlich schädliche Auswirkung auf die Effekte der Arbeit, sowie auch die Möglichkeiten der Ausübung der Selbstverwaltungsrechte aller Beteiligten gehabt hat.

Dabei meldete sich auch die Gefahr, dass sich — um die Kosten zu sparen — zu grosse Grundorganisationen formieren. Das geht selbstverständlich auf

Kosten der Selbstverwaltungsmöglichkeiten. Wenn ihre Arbeit objektiv zu valorisieren ist, können die Arbeiter der komplementären Aktivitäten auch Grundorganisationen gründen. Eigentlich können in der Organisationen, in bedarfsfall, auch mehrere Arbeitsgemeinschaften gegründet werden.

Die Arbeiter, in den Arbeitsgemeinschaften, haben selbstverständlich Selbstverwaltungselbstständigkeit, d. h. sie verschaffen sich ihr Einkommen, Einnahmen und Entwicklung auf Grund ihrer Arbeitsergebnissen.

Die Gründung der Arbeitsgemeinschaften verschafft grössere Gemeinsamkeit der Interessen um die gemeinsamen Aufgaben je besser zu erfüllen und damit optimales Nivo des Einkommens, für sich, für die vereinigte Arbeit, so wie für die Gesellschaft zu erreichen.